

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Ду Лін
**«Трактування образу І. Мазепи в операх ХІХ – ХХІ століть:
аксіологічний аспект»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

Слово «Мазепа»¹, та похідні від нього найчастіше викликають у суспільстві шквал емоцій. Вже давно Іван Мазепа перестав бути просто Гетьманом, який у 1709 р. зробив якийсь вчинок: чи то зрада, чи спроба відтворення незалежної української держави. Це символ, який уособлює цілу епоху в історії України та всієї Центрально-Східної Європи.

Іван Мазепа – одна з найяскравіших осіб козацької України. Його образ в історіографії різних періодів різний і часто суперечливий. Упродовж трьох століть не згасає війна оцінок Івана Мазепи. Найбільш полюсні з них: Мазепа – зрадник і Мазепа – герой!

Романтична і водночас трагічна історія кохання Гетьмана України Івана Мазепи та Мотрі Кочубей була оспівана десятками письменників, поетів та композиторів. Цей роман зробив ім'я Мазепи широко відомим далеко за межами України. За минулі століття імена багатьох авторів, які використовували сюжет про Мотрю, були забуті, а історія кохання молодої панни і знаменитого Гетьмана, як і раніше, йде на підмостках найзнаменитіших театрів світу.

Аналізуючи прочитане, треба зазначити, що сама тема дослідження вже викликає повагу до авторки, враховуючи її національну приналежність до іншої (китайської) культури, за її дослідницькі сміливість, ціліспрямованність та скрупульозність занурення в представлену проблематику. Не кожний наважиться взятися за історію життя однієї з

¹С. Н. Блашук, В. В. Скальський. Ковалевська О. Збірник «Мазепа»: реконструкція видавничого проекту 1939–1949 років. Київ: Темпора, 2011. 176 с. ISBN 978-617-569-046-8file:///C:/Users/Admin/Downloads/kovalevska-o-zbirnik-mazepa-rekonstruktsiya-vidavnichogo-proektu-1939-1949-rokiv-kiyiv-tempora-2011-176-s-isbn-978-617-569-046-8.pdf

найзагадковіших та неоднозначних постатей та ще й презентувати свою позицію на її Батьківщині.

На сторінці 39 авторка в своєму дослідженні «Трактування образу І. Мазепи в операх ХІХ – ХХІ століть: аксіологічний аспект» приводить цитату з іноземного джерела² (про пікантні подробиці особистого життя молодого Івана Мазепи: «Ще в молоді роки він мав інтригу з польською дворянкою, чоловік якої, дізнавшись про це, велів прикликати оголеного коханця до коня і прогнати на волю долі. Український кінь привіз його напівмертвим у свою країну, де селяни надали йому гостинність» (с. 39 дис.).

Пізнє кохання до своєї хрещениці, доньки Василя Кочубея Мотрі поіншому презентує натуру Івана Мазепи. За словами Ду Лін: «... в історичних документах – кохання І. Мазепи та Мотрі так й залишилося платонічним. Навіть коли Мотря, не витримавши тиску батьків, втекла до Гетьмана, він виступив ініціатором її повернення додому...» бо «інакше вчинити не міг...» (с. 54 дис.).

В той же час цитата на сторінці 41 представленої роботи розкриває ще одну сторону яскравої особистості Гетьмана: «...період його правління характеризувався відродженням гетьманської України, передусім Києва – її духовного центру, розвитком культури, а також піднесенням соціального та релігійного життя. Піднявшись кар'єрними сходами, Іван Мазепа багато уваги приділив саме розвитку освіти. Він був спонсором будівництва Києво-Могилянської академії та Чернігівського колегіуму. І, взагалі, був досить щедрим меценатом: будував та реставрував церкви, дарував храмам дорогоцінні речі, опікувався православними святинями за межами України» (с. 41 дис.).

Вищезитоване підтверджує той факт, що Іван Мазепа був живою повноцінною людиною, чії особистісна авантюристіка, просвітницька

² Voltaire's history of Charles XII, king of Sweden / Voltaire, 1694-1778; Todhunter, W. London : J.M. Dent, 1908, 1912 printing. 347 p. [131, c. 157].

духовність та особливі жорсткість та дисциплінованість максимально реалізувалися в усіх проявах його професійного та особистого життя.

Проблема в тому, що в нашому суспільстві особистостей такого масштабу прийнято або канонізувати, або навпаки занапащати. Мені здається це досить однозначна позиція, тому я повністю підтримую авторку в її прагненні об'єктивно показати унікальність постаті Івана Мазепи через його неповторну та несиметричну багатогранність, яка надихала, дратувала, зачаровувала сучасників та послідовників. Це і є головним стрижнем даного дослідження.

Авторка сміливо викриває різні сторони життя українського Гетьмана, демонструючи підтвердження своєї наукової позиції через мистецькі приклади (наукові, художні, літературні джерела, вокально-музичні твори, композиторські та виконавські трактування) – «...постать Мазепи надзвичайно популярна в літературі (17 творів), живопису (42 картини), кіномистецтві, скульптурі (3 пам'ятники), гравюрі (понад 186 гравюр) і в оперному мистецтві.» (с. 135 дис.).

В дисертації *вперше* в музикознавстві:

- історію сценічного життя оперного твору представлено через низку трансформацій, спричинених змінами суспільних цінностей;
- охарактеризовано творчість визначної постаті XIX століття, французької композиторки М. Гранваль;
- крізь призму XIX століття та цінностей сучасності проаналізовано її оперу «Мазепа»;
- проаналізовано оперу П. Чайковського «Мазепа» у постановці ХНАТОБу імені М.В. Лисенка (2017 р.) та визначено її ціннісні засади та медіа-стратегії.

Дисертація складається з Анотацій, Вступу, двох основних розділів (6 підрозділів), Висновків, Списку використаних джерел (133 показники; з них 37 – іноземними мовами). Загальний обсяг роботи – 180 сторінок; з них 155 сторінок – основного тексту.

У вступі авторкою відображено актуальність проблеми, визначено мету та задачі дослідження, наукову новизну та практичну цінність роботи; наведено відомості щодо апробації роботи та публікації за темою дисертації.

В першому розділі та підрозділах 1.1, 1.2, 1.3 Ду Лін представлено ціннісний аналіз наукових та художніх джерел, присвячених життєдіяльності Івана Мазепи (факти, припущення) та інтерпретації образу Гетьмана в європейському та українському мистецтві XIX – XXI століть.

У другому розділі та підрозділах 2.1, 2.2, 2.3 дисертантка шляхом систематизації розкриває контрастність онтологічної цінності образу Івана Мазепи в контексті: оперної іконографії та художньої культури Франції XIX століття (на прикладі опери «Мазепа» композиторки М. Гранваль); пошуків нових сенсів на прикладі опери «Мазепа» П. Чайковського в постановці ХНАТОБу імені М.В. Лисенка.

Перше запитання має більш загальний характер і стосується майбутньої необхідної перспективи розвитку головних ідей дисертації А саме: «Як особисто на Вас вплинуло знайомство із такою яскравою історичною постаттю, як Іван Мазепа та чи плануєте Ви й надалі займатися даною проблематикою?»

Друге запитання буде стосуватися вокального стилю виконання партій Мотрі (в опері М. Гранваль) та Марії (в опері П. Чайковського): «Скажіть будь ласка який з представлених стилів вокального виконання технічно та художньо-емоційно імponує особисто Вам?»

Таким чином, дисертаційне дослідження написане на цілком належному професійному рівні, містить ряд цікавих та нових спостережень та вибудовує достатньо цілісну концепцію.

Представлені опонентом міркування лише підтверджують позитивну оцінку дисертації, яка відображає переконливу наукову позицію авторки.

Ду Лін своєю роботою популяризує культуру України, збуджуючи інтерес до її історії та таких постатей як Іван Мазепа на рівні нових горизонтів дослідницької географії. Тому варто побажати авторці не

зупинятися на досягнутому та в майбутньому підготувати монографію на основі поданої дисертації, оскільки вона буде цікава не лише музикознавцям, але й історикам та культурологам й надасть можливість дослідити ще багато цікавих біографічних та мистецьких фактів стосовно такої Великої постаті, як Іван Мазепа.

Підсумуючи сказане, опонент завершує свій відгук цитатою автора: «сьогодні, коли Україна знов виборює право на Незалежність, постать Гетьмана Мазепи привертає увагу істориків та митців, але, найголовніше – широкого загалу українців, які заново відкривають для себе історію власної країни. Й у сучасному контексті І. Мазепа постає як особа, яка випередила свій час та є прикладом служіння своїй Батьківщині.» (с. 61 дис.)

Таким чином, пропонована робота Ду Лін, як самостійне дослідження, характеризується оригінальністю та новизною. Наукові публікації за темою дисертації повністю відображають основні положення роботи і не порушують академічної доброчесності.

Дослідження відповідає сучасним академічним вимогам; достатньою мірою репрезентує процес аналітичної роботи та основні висновки та є цілком актуальним.

Отже, дисертація Ду Лін **«Трактування образу І. Мазепи в операх ХІХ – ХХІ століть: аксіологічний аспект»** подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 025 Музичне мистецтво, є оригінальним і завершеним науковим дослідженням. Ця дисертація відповідає нормативним вимогам МОН України, що висуваються до робіт подібного рангу, а авторка дисертації Ду Лін заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю **«025 – Музичне мистецтво»**.

Кандидат мистецтвознавства, старший викладач
кафедри хорового диригування та академічного співу
Харківської державної академії культури

Гіголаєва-Юрченко В. О.